

за рахунок тих, що мали достатній рівень (д), а з початковим рівнем (п) вони взагалі відсутні. Значно зросла кількість учнів із достатнім (д) рівнем порівняно з початком експерименту. При цьому, відбувся помітний приріст кількості старшокласників, що мають достатній (д) рівень сформованості проектно-технологічно компетентності, за рахунок тих, що мали відповідно початковий і середній рівні.

Таким чином, приведені експериментальні результати (таблиця 3) переконливо доводять, що в процесі профільного навчання старшокласників за програмою і навчальним посібником «Проектування і конструювання об'єктів техніки» їхня проектно-технологічна компетентність та компетентність у науково-технічній творчій діяльності суттєво підвищилися. Більш високий рівень сформованості проектно-технологічної компетентності спостерігається в учнів експериментального класу, в якому реалізація змісту спецкурсу здійснювався шляхом використання нової педагогічної технології.

Ключові слова: профільне навчання, спецкурс, проектування змісту, навчальний посібник, методика профільного навчання, експериментальне апробування змісту, результати експерименту, компетентність.

Література

1. Тарара А. М. Проектування і конструювання об'єктів техніки: навчальна програма спецкурсу. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-kursiv-za-viborom-fakultativiv> (дата звернення: 14.11.2018).
2. Тарара А.М. Проектування і конструювання об'єктів техніки: навчальний посібник. *КОНВІ ПРІНТ*. К. 2019. 144 с.
3. Tarara A., Sushko I.A. Educational guide of special course for professional education of technologies of engineering and technical direction: peculiarities of designing and implementation of contents. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 22. С. 274-289.
4. Тарара А.М., Сушко І.А. Педагогічні умови й методичні особливості реалізації змісту спецкурсу інженерно-технічного спрямування у процесі профільного навчання технологій. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 23. С. 341-348.
5. Тарара А. М., Сушко І. А. Науково-методичне забезпечення основних складових змісту профільного навчання технологій у професійному ліцеї. *Проблеми сучасного підручника*. Київ, 2018. Вип. 20. С. 436–447.
6. Тарара А. М., Самохін М. К., Сушко І. А. Дидактичні особливості проектування змісту технологічного профілю навчання на засадах системного підходу. *Проблеми сучасного підручника*. Київ, 2018. Вип. 21. С. 388–404.

Хорошковська-Носач Т. П.,

науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Нормативними документами в галузі освіти визначено, що основною метою вивчення української мови є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей, розвиток особистості учнів засобами різних видів мовленнєвої діяльності, здатності спілкуватися українською мовою, користуватися нею в особистому й суспільному житті, міжкультурному діалозі, розвиток мовленнєво-творчих здібностей школярів [2; 3].

На сьогодні існує низка досліджень, присвячених формуванню й розвитку комунікативної компетентності учнів. Психологічним аспектам цієї проблеми присвячені

роботи Л. Виготського, П. Гальперіна, М. Жинкіна, О. Лурія, А. Маркової та ін. Психолінгвістичні механізми породження мовлення, структура мовленнєвої діяльності були предметами дослідження І. Зимньої, О. Леонтєва, І. Синиці та ін. Лінгвістичні й лінгводидактичні передумови й закономірності формування мовленнєво-комунікативних компетентностей знаходимо в працях О. Біляєва, Л. Булаховського, М. Вашуленка, І. Вихованця, І. Гудзик, С. Карамана, Т. Ладиженської, М. Львова, Л. Мацько, М. Пентиліук, К. Плиско, В. Редька, Л. Скуратівського, О. Хорошковської, Г. Шелехової, Л. Щерби та ін. Комунікативні якості мовлення висвітлювали у своїх працях Л. Булаховський, Г. Винокур, Ф. Гужва, С. Єрмоленко, М. Ілляш та ін.

Здійснений аналіз літератури дозволяє стверджувати, що проблема формування комунікативної компетентності школярів не є новою для сучасної лінгводидактики. Однак досі немає єдиного погляду на визначення цього поняття. Так, комунікативну компетентність трактують як «здатність швидко орієнтуватись у складному інформаційному просторі і водночас реалізувати особистісні світоглядні стратегії» [7, с. 3], «як механізм, що забезпечує спілкування» [5, с. 66], як «знання, уміння й навички, необхідні для розуміння чужих і побудови власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування» [6, с. 7], як «здатність успішно користуватися мовою (усіма видами мовленнєвої діяльності) для пізнання, комунікації, впливу» [1, с. 11].

На нашу думку, найповніше розкривають сутність означеного поняття останні два визначення, оскільки враховують здатність застосовувати знання, уміння й навички в усіх видах мовленнєвої діяльності для пізнання, тобто сприймання чужих висловлювань (аудіювання, читання), і комунікації та впливу, тобто побудови власних (говоріння, письмо).

Отже, проаналізувавши погляди вчених на згадану проблему і, на основі тлумачень різних дослідників, пропонуємо власне визначення, що, на нашу думку, найповніше розкриває сутність означеного поняття. Так, визначаємо комунікативну компетентність як знання, уміння й навички, необхідні як для розуміння усних і письмових висловлювань, так і для створення власних з метою міжособистісної взаємодії та взаєморозуміння.

Відповідно до цього серед умінь, які є складовими комунікативної компетентності і мають бути сформовані в учнів початкових класів на уроках української мови, виокремлюємо: уміння адекватно оцінити ситуацію й обрати стратегію спілкування; вислухати, зрозуміти співрозмовника; звернутися до нього, уживаючи формули мовленнєвого етикету; першому почати діалог чи дискусію і продовжити їх українською мовою; завершити розмову; проаналізувати аргументи співрозмовника і прийняти ті з них, що достатньо обґрунтовані; переконливо сформулювати власну думку; відстояти свою позицію; запитати, відповісти, перепитати з метою уточнення отриманої інформації; надати запитовану інформацію; подякувати, пообіцяти щось зробити; заперечити чи погодитись; висловити власні почуття з приводу почутого чи прочитаного (радість, занепокоєння, жаль); про щось домовитись; відтворити сприйняте на слух, переказати, розповісти напам'ять; створити власні висловлювання (монологічні тексти), зрозуміти, критично оцінити прочитаний або прослуханий текст, висловити, у тому числі письмово, свою думку про нього.

Зазначені вміння актуальні в освітньому процесі в будь-якій ситуації спілкування і є, за висловленням В. Редька, «найтипівішими універсальними комунікативними вміннями» [4, с. 8], а проблема формування комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках української мови є однією з важливих і актуальних у сьогоденні.

Ключові слова: комунікативна компетентність, уміння і навички, формування, українська мова, початкові класи.

Література

1. Гудзик І. П. Компетентнісно орієнтоване навчання російської мови у початкових класах (у школах з українською мовою навчання) : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Київ, 2008. 40 с.
2. Кабінет Міністрів України. (2016, Груд. 14). *Розпорядження № 988-р, Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80/conv#n8>
3. Кабінет Міністрів України. (2018, Лют. 23). *Постанова № 87, Про затвердження Державного стандарту початкової освіти.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>
4. Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, Н. П. Басай; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 36 с.
5. Кохно Т. Н. Комунікативно-мовленнєві завдання як компонент змісту підручника української мови для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин. *Проблеми сучасного підручника* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 14 травня 2019 р., Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 65–67. URL: http://undip.org.ua/upload/iblock/634/zbirnyk-tezy_12_tezy.pdf.
6. Омельчук С. А. Формування мовленнєво-комунікативних умінь учнів основної школи на завершальному етапі вивчення синтаксису : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2003. 20 с.
7. Фідкевич О. Л. Методологічні аспекти формування комунікативної компетентності у контексті навчально-методичної системи особистісно-орієнтованої освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/704559/1/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8.pdf>.

Хруль О. С.,

кандидат педагогических наук, доцент,
заведующий лабораторией специального образования,
Национальный институт образования,
г. Минск, Республика Беларусь

СОВРЕМЕННОЕ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЕННОСТЯМИ ПСИХОФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ: ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Интеграция «особых» учащихся в общеобразовательные учреждения – закономерный этап развития системы специального образования. Такой подход реализуется в силу причин различного характера. Совокупно их можно обозначить как социальный заказ общества и государства, достигших определенного экономического, культурного, правового уровней развития. Реализуется право ребенка с особенностями психофизического развития на получение образования в соответствии с познавательными возможностями и адекватной его